

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ КОНТЕКСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА — МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА В УМОВАХ СТІМКОГО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті охарактеризовано особливості організації освітнього процесу магістрів — майбутніх учителів-філологів у контексті міждисциплінарного, технологічного і компетентнісного підходів, визначено теоретичні аспекти поняття «ІКТ-компетентність майбутнього вчителя-філолога». Обґрунтовано необхідність організації у процесі педагогічної підготовки магістрів міждисциплінарного дослідження мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання іноземних мов з точки зору фахових, методичних, психологічних, дидактичних, технологічно-програмних і статистичних вимог.

Ключові слова: *міждисциплінарний підхід, магістр, майбутній учитель-філолог, інформаційно-комунікаційні технології, ІКТ-компетентність, міждисциплінарний об'єкт дослідження, мультимедійні електронні освітні ресурси.*

© Коваль Т.І., 2017

Вступ. Для педагогічної освіти ХХІ ст. характерними є такі тенденції: досягнення стандартів міжнародного рівня, безперервність освіти протягом усього життя, перехід від предметного до міждисциплінарного навчання на основі компетентнісного підходу, що забезпечує мобільність майбутнього фахівця, його конкурентоздатність на ринку праці. Ці та інші питання висвітлено в законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ ст.»), відображено в основних принципах розвитку вищої освіти України у контексті Болонського процесу.

Ще в 1998 р. у Парижі в комюніке конференції ЮНЕСКО «Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку» було наголошено на тому, що освітні системи у вищій школі потрібно організувати більш гнучко, щоб просувати науку і міждисциплінарність (міжпредметність). Тому сьогодні очевидно, що ідеї міждисциплінарного підходу до навчання поряд із сучасними концептуальними підходами до вдосконалення педагогічної підготовки майбутніх фахівців, зокрема вчителів-філологів, є пріоритетними.

Міждисциплінарний контекст проблематики підготовки вчителя, в основу якого покладено досягнення загальної дидактики, здобутки психологічних течій, а також методології суспільних наук, зокрема педагогіки, зумовлює необхідність відходу від твердих традиційних схем у педагогічній освіті вчителів (Мачинська Н.І., 2016, с. 102).

На думку академіка С.О. Сисоевої, «...міждисциплінарний підхід не обмежує знання, а створює умови для реалізації зв'язків між різними

науками, здатними забезпечити при вивченні об'єкта дослідження необхідні та достатні знання, зосереджуючись при цьому на власному предметі у цілісному явищі (об'єкті дослідження). Міждисциплінарний підхід вирішує існуючі у предметній системі навчання протиріччя між розрізненим засвоєнням знань і необхідністю їх синтезу, цілісного та комплексного застосування на практиці, у діяльності та житті людини» (Методологія міждисциплінарних досліджень у сфері освіти, 2014, с. 6).

Професор А.М. Колот вважає, що для комплексної характеристики категорію «міждисциплінарність» треба розглядати як мінімум з різних позицій. Зокрема, стосовно впровадження міждисциплінарного підходу до педагогічної підготовки майбутніх магістрів — вчителів-філологів доцільно вирізнити такі визначення міждисциплінарності:

— можливість виявити, розпізнати, сприйняти те, що було прихованим у надрах окремо взятої науки за умови використання методів та інструментарію інших наук;

— запозичення взаємопов'язаними науками методів, інструментарію, результатів дослідження, використання їхніх теоретичних схем, моделей, категорій, понять;

— не лише запозичення методів, інструментарію різних наук, а й інтеграція останніх у сенсі конструювання міждисциплінарних об'єктів, предметів, опрацювання яких дає змогу отримати нове наукове знання;

— у широкому функціональному розумінні це синергія різних наук, що передбачає розви-

ток інтеграційних процесів, зростаючу взаємодію методів, інструментарію задля отримання нового наукового знання (Колот А.М., 2014, с. 76).

На практиці, вважає А.М. Колот, міждисциплінарний підхід може реалізовуватися за двома основними форматами, сценаріями або підходами. За першого, найбільш поширеного, міждисциплінарність, образно кажучи, наводить «мости» між різними науками (дисциплінами), неформально об'єднує їх, не порушуючи їхньої самостійності, унікальності, своєрідності. За другого формату міждисциплінарність постає як реальний інструмент об'єднання наук (дисциплін), появи інтегрованих продуктів, проєктів, міждисциплінарних об'єктів дослідження, подальше опанування яких є принципово важливим і для науки, і для освіти (Колот А.М., 2014, с. 77).

Способи реалізації та наукові положення міждисциплінарного підходу до педагогічної підготовки майбутніх фахівців також висвітлено у дослідженнях С.У. Гончаренка, Л.Ф. Каменської, В.Г. Кременя, В.О. Огнев'юка, С.О. Сисоевої, В.С. Стюпіна, Л.І. Яковенко та інших науковців, які переконані, що зміни парадигм освіти, впровадження інновацій, зокрема сучасних методів, засобів і форм навчання у педагогічну підготовку, можливо досягти завдяки взаємодії різних наук, тобто міждисциплінарності. Тому проблема педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога завдяки своїй інтегративності включає різноманітні аспекти і потребує детального вивчення в міждисциплінарному контексті.

Мета статті — проаналізувати міждисциплінарний контекст педагогічної підготовки магістра — майбутнього вчителя-філолога в умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Сучасне інформаційне суспільство, його трансформації потребують постійного оновлення методології, змісту, методів, форм і засобів педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога на всіх кваліфікаційних рівнях, а особливо на рівні магістра, який здобувається у вищих навчальних закладах за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою.

На сучасному етапі соціально-економічного й інформаційного розвитку суспільства, посилення інтегративних та інноваційних процесів у освіті й науці майбутні вчителі-філологи у процесі педагогічної підготовки мають одержувати міжнаукові знання, формувати вміння і навички на міждисциплінарній основі. Усе це значною мірою забезпечить їм професійну мобільність, продуктивність і конкурентоспроможність на ринку праці.

Навчання майбутніх учителів-філологів має забезпечити їхню педагогічну підготовку до розв'язання складних проблем розвитку сфери

освіти в умовах динамічного ринку праці на міждисциплінарному рівні. Наприклад, в університетах США студентів уже не задовольняє жодна дисципліна, жодна спеціальність у «чистому» вигляді. Мультидисциплінарність (interdisciplinary) — найпопулярніше поняття, що циркулює в американських університетах і означає спільне вивчення певного складного об'єкта різними дисциплінами (наприклад, вивчення людини психологією, генетикою, соціологією тощо).

Міждисциплінарний принцип підготовки педагогів є одним з провідних у вищих навчальних закладах США. Навчальні програми США насичені міждисциплінарними предметами, спрямованими на професійну підготовку. Отже, майбутні вчителі не лише набувають суто професійних знань, умінь і навичок прикладного характеру, але й формують власні міжпредметні компетентності як здатність застосовувати в педагогічній діяльності поряд із специфічними для певного предмета ще і знання, уміння, навички і способи діяльності, які належать до інших навчальних дисциплін і освітніх галузей, опрацювання яких дає змогу отримати нову якість знань.

Саме інтегративні процеси відтворюють міжпредметний підхід до розвитку і педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів, розкривають гносеологічні проблеми, без яких неможливе комплексне засвоєння інформації, сприяють системному поданню знань і створенню інновацій.

Зміст педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів рівня вищої освіти «магістр» реалізується через нормативні та вибіркові педагогічні дисципліни, які найчастіше є міждисциплінарними і побудовані на основі компетентнісного і технологічного підходів до реалізації навчальних програм. Вони інтегрують знання різних дисциплін (педагогіки, філології, психології, соціології, філософії, інформаційних технологій та ін.) про професійну діяльність майбутніх фахівців у системі «викладач — студент — система навчання — інформаційно-освітнє середовище». Основними завданнями таких дисциплін є всебічний розвиток особистості майбутнього вчителя-філолога, підвищення його наукового світогляду, формування певного рівня загальних і фахових (предметних) компетентностей й інтегративного бачення своєї майбутньої професійної діяльності. У цьому зв'язку цікавим є проєкт «Тьюнінг (гармонізація) освітніх систем у світі» (Tuning Educational Structures in the World), розпочатий у 2000 р. і підтриманий фінансово Європейською комісією. Девіз проєкту «Гармонізація освітніх систем і програм на основі різноманітності і автономії (Tuning of Educational Structures and Programmes on the Basis of Diversity and Autonomy)». Він охоплює переважно більшість країн, які підписали Болонську деклара-

цію, включаючи Україну (з 2006 р.). У проєкті запропоновано вищим навчальним закладам універсальний підхід до впровадження положень Болонського процесу. Він слугує платформою для розробки освітніх систем на основі компетентнісного підходу. Розрізняються загальні і фахові (предметні) компетентності майбутніх фахівців, а кінцеві результати навчання визначаються як певний рівень компетентності, якого повинен досягти студент. При цьому компетентності являють собою динамічне поєднання когнітивних та метакогнітивних умінь, навичок, знань та розуміння, міжособистісних, розумових та практичних вмінь, навичок і етичних цінностей (Ніколаєва С.Ю., 2012, с. 9). Як зазначає академік С.О. Сисоева, досліджуючи у своїй роботі дискусійні поняття вищої освіти, «варто говорити про результат вищої освіти як відповідність компетентності підготовленого фахівця запитам сучасного суспільства» (Сисоева С.О., 2015, с. 11).

В умовах глобалізації, стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), формування єдиного європейського освітнього простору зростає соціальне замовлення суспільства щодо педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога, який має вирішувати нові професійні завдання з урахуванням технологічного підходу до навчання іноземних мов (ІМ), які донедавна не входили в коло його компетентностей, зокрема: аналіз і вибір інноваційних стратегій і технологій навчання, синтез знань на різних рівнях міждисциплінарної інтеграції, пошук у мережі Інтернет мультимедійних автентичних навчально-методичних матеріалів, використання інноваційних методів і засобів навчання, хмарних, мобільних, мультимедійних та ін. технологій навчання, інтеграція інформаційних ресурсів мережі Інтернет та електронних засобів навчання в освітню діяльність, створення електронних освітніх ресурсів на міждисциплінарній основі тощо.

Останнім часом спостерігається тенденція до збільшення кількості мультимедійних електронних освітніх ресурсів (ЕОР) для вивчення гуманітарних дисциплін. Тому сьогодні поряд із фаховими компетентностями заслуговують на підвищену увагу ІКТ-компетентності майбутніх учителів-філологів, що передбачає сформованість у студентів навичок і вмінь, пов'язаних із використанням технологічних пристроїв, роботою з комп'ютером та управлінням інформацією.

На нашу думку, *ІКТ-компетентність майбутнього вчителя-філолога* — це інтегративна якість особистості, що визначає її підготовленість і здатність використовувати в освітній діяльності інформаційно-комунікативні технології як для задоволення власних індивідуальних потреб, так і для формування загальних і фахової іншомовної комунікативної компетентності у навчанні ІМ.

Складність пошуку оптимального варіанту перенесення знань із галузі ІКТ у професійно спрямовану практичну діяльність майбутнього вчителя-філолога вимагає від нього сформованих умінь здійснення відбору, критичного аналізу, дослідження, організації інформації і розміщення її у контекст, обґрунтування доцільності створення *міждисциплінарного об'єкта дослідження*, як-от мультимедійного електронного освітнього ресурсу, що є носієм електронних навчально-методичних матеріалів, ресурсів та моделей навчання ІМ. Організація міждисциплінарного дослідження таких об'єктів у процесі педагогічної підготовки магістрів — майбутніх учителів-філологів потребує створення певних *організаційно-педагогічних умов*, а саме: формування відповідного рівня загальних і фахових (предметних) компетентностей, зокрема розвиток ІКТ-компетентності, й міждисциплінарного бачення своєї майбутньої професійної діяльності у напрямку її гуманізації і технологізації; впровадження у зміст педагогічної підготовки магістрів таких змістових модулів, як «Використання освітніх ІКТ у навчанні іноземних мов», «Технології інтерактивного навчання як фактор гуманізації професійної підготовки вчителів-філологів», «Актуальні проблеми педагогіки вищої школи в умовах інформатизації освіти», «Мультимедійні електронні освітні ресурси як міждисциплінарні об'єкти дослідження» тощо; використання інноваційних методів організації дослідження щодо доцільності створення і використання мультимедійних електронних освітніх ресурсів в освітній діяльності.

Характерною ознакою сучасних інтегративних процесів у педагогічній освіті майбутнього вчителя-філолога є не лише можливість отримання знань і формування вмінь створення з використанням програмних інструментів таких *мультимедійних електронних освітніх ресурсів* навчання ІМ, як електронні посібники, презентації доповідей (лекцій), інтелект-карти, електронні кейси, відеолекції, інтерактивні форми діяльності (форуми, чати, інтернет-конференції), автоматизовані тестові завдання, системи комп'ютерних вправ, комплекси навчально-методичних матеріалів у системах організації навчання, приміром Moodle, та ін., але й, що найголовніше, розвиток здатності їх міждисциплінарного дослідження задля обґрунтування доцільності використання у відповідних часі і місці моделей навчання для досягнення певного рівня мовних і мовленнєвих компетентностей.

На думку, С.О. Сисоевої, *міждисциплінарні дослідження* — це дослідження, які передбачають взаємодію різних галузей наукового знання у вивченні одного й того ж об'єкта складної реалізації. Міжпредметні дослідження забезпечують інтеграцію інформації, фактів, методів, науко-

вих концепцій і/або теорій з метою отримання нового, цілого, когерентного знання про реальне явище (Методологія міждисциплінарних досліджень у сфері освіти, 2014, с. 6).

Міждисциплінарний підхід до дослідження мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання ІМ у процесі педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів потребує чіткого визначення фахових, методичних, психологічних, дидактичних, технологічно-програмних і статистичних вимог до такого дослідження.

Дотримання *фахових вимог* комунікативності, інтерактивності, індивідуалізації навчання, автентичності навчальних матеріалів мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання ІМ у процесі їх міждисциплінарного дослідження є важливим аспектом обґрунтування доцільності їх подальшого використання у навчанні ІМ.

Методичні вимоги до організації міждисциплінарного дослідження мультимедійного електронного освітнього ресурсу навчання ІМ передбачають визначення методичної забезпеченості такого дослідження, наявність відповідних навчально-методичних матеріалів та тезаурусу основних понять педагогічної дисципліни тощо.

Психологічні вимоги до організації міждисциплінарного дослідження потребують аналізу змісту, структури та оформлення мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання ІМ задля урахування пізнавальних психічних процесів особистості (сприймання, уваги, мислення, уяви, пам'яті), розвитку креативного, логічного, системного і рефлексивного мислення, дослідження психологічних проблем підготовки магістрантів щодо впровадження міждисциплінарного підходу до освітньої діяльності, вивчення психологічних засад наукової творчості, мотиваційних чинників до навчання, вдосконалення професіоналізму й підвищення педагогічної майстерності майбутніх учителів-філологів.

Важливого значення набувають у процесі міждисциплінарного дослідження *дидактичні вимоги* до його організації, що мають передбачати вибір прийомів і методів аналізу мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання ІМ. До найпоширеніших методів організації дослідження можна віднести словесні (бесіда, проблемна дискусія, доповідь), наочні (демонстрування, спосте-

реження) та практичні методи (дослідна робота тощо).

Технологічно-програмні вимоги до організації міждисциплінарного дослідження мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання ІМ передбачають використання в освітньому процесі майбутніми магістрами хмарних технологій та сервісів (Office Web Apps, Google Docs, Google Drive), програмних засобів створення презентацій (PowerPoint, Google Presentations, Prezi, SlideRocket), автоматизованих систем статистичної обробки даних (пакетів Microsoft Excel, SPSS, Statistica), системних платформ дистанційного навчання (Moodle, LearningSpace та ін.), Веб 2-технологій тощо.

Статистичні вимоги до організації міждисциплінарного дослідження мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання ІМ потребують знань основних видів математичного моделювання у педагогіці (аналітичного, імітаційного, комбінованого), технологій формування вибірок даних і методів математичної статистики, методики і технології використання методу незалежних експертних оцінок під час проведення міждисциплінарних досліджень, важливих критеріїв методів визначення (вимірювання) навченості (дієвості (валідності), надійності та ефективності їх результатів), а також умінь проводити обробку результатів експертних оцінок педагогічних досліджень із застосуванням сучасних програмних продуктів.

Висновки. Організація досліджень майбутніми магістрами — вчителями-філологами у процесі педагогічної підготовки мультимедійних електронних освітніх ресурсів як міждисциплінарного об'єкта має велике значення для формування їхніх загальних і фахових (предметних) компетентностей, зокрема ІКТ-компетентності, розвитку креативного, логічного, системного та рефлексивного мислення, а також для удосконалення змісту педагогічних дисциплін у контексті міждисциплінарного підходу, покращення міждисциплінарних зв'язків, формування позитивної мотивації до навчання. Визначення показників та критеріїв оцінювання міждисциплінарних об'єктів дослідження у процесі педагогічної підготовки магістрів — майбутніх учителів-філологів є перспективною тематикою для подальших досліджень у педагогіці вищої школи.

ДЖЕРЕЛА

1. Колот А.М. Міждисциплінарний підхід як домінанта розвитку економічної науки та освітньої діяльності [Електронний ресурс] / А.М. Колот // Соціальна економіка. — 2014. — № 1-2. — С. 76-83. — Режим доступу : <http://www.ir.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/5927/1/mij.pdf>
2. Мачинська Н.І. Міждисциплінарний контекст підготовки вихователя дошкільного закладу та вчителя початкової школи / Н.І. Мачинська // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. — 2016. — Вип. 30. — С. 100-109.

3. Методологія міждисциплінарних досліджень у сфері освіти: роб. навч. прогн. для спеціальності 8.18010020 «Управління навчальним закладом» (освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр») / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; [розробник Сисоєва С.О.]. — К. : [Київ. ун-т ім. Б. Грінченка], 2014. — 56 с.
4. Николаева С.Ю. Проект «Тьюнинг образовательных систем в мире» и формирование иноязычной коммуникативной компетентности / С.Ю. Николаева // Иноземні мови. — 2012. — № 2 (70). — С. 5–13.
5. Сисоєва С.О. Дискусійні аспекти наукового тезаурусу нового Закону України «Про вищу освіту» / С.О. Сисоєва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. — 2015. — № 1–2 (42–43). — DOI: 0000-0003-2499-732.

Коваль Т.И.

МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЙ КОНТЕКСТ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ МАГИСТРА — БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ-ФИЛОЛОГА В УСЛОВИЯХ СТРЕМИТЕЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье охарактеризованы особенности организации образовательного процесса магистров — будущих учителей-филологов в контексте междисциплинарного, технологического и компетентностного подходов, определены теоретические аспекты понятия «ИКТ-компетентность будущего учителя-филолога». Обоснована необходимость организации в процессе педагогической подготовки магистров междисциплинарного исследования мультимедийных электронных образовательных ресурсов обучения иностранным языкам с точки зрения профессиональных, методических, психологических, дидактических, технологически программных и статистических требований.

Ключевые слова: междисциплинарный подход, магистр, будущий учитель-филолог, информационно-коммуникационные технологии, ИКТ-компетентность, междисциплинарный объект исследования, мультимедийные электронные образовательные ресурсы.

T. Koval

INTERDISCIPLINARY CONTEXT OF MASTER — FUTURE TEACHER-PHILOLOGIST PEDAGOGICAL TRAINING UNDER THE RAPID DEVELOPMENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

The article deals with the analysis of the scientific and methodological works on the complex characteristics of the category of interdisciplinarity. The features of the educational process of Masters — future teachers-philologists in the context of interdisciplinary, technological competence and approaches are investigated.

Theoretical aspects of the concept of “ICT competence of a teacher-philologist” as an integrative quality of the individual that determine its preparedness and ability to use in educational activities of information and communication technologies to satisfy their individual needs and the formation of general and professional (language and speech) competencies in learning foreign languages are the problems of our research.

Arrangement of interdisciplinary research of multimedia electronic educational resources in the process of the Masters — future teachers-philologists training requires certain organizational and pedagogical conditions such as: formation of a certain level of general and professional (subject) competencies, including the development of ICT competence and interdisciplinary vision of their future professional activity in the direction of technologizing; implementation into the content of Masters teacher training such modules as “The Use of Educational ICT Technologies in Teaching Foreign Languages”, “Actual Problems of High School Pedagogy in Conditions of Education Informatization”, “Electronic Multimedia Educational Resources as Objects of Interdisciplinary Research”; the use of methods of study on the feasibility of creating and using multimedia electronic educational resources in the educational activity — electronic teaching systems, multimedia electronic textbooks, case studies, teaching materials in distance learning systems such as Moodle.

The author emphasized the necessity for arrangement for interdisciplinary research on multimedia electronic educational resources in foreign languages teaching in the process of Masters pedagogical training according to the professional, methodological, psychological, didactic, technologically programmed and statistical requirements.

Key words: interdisciplinary approach, Master, future teacher-philologist, information and communication technologies, ICT competence, interdisciplinary research facility, electronic multimedia educational resources.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2016

Прийнято до друку 30.10.2016